

Forska Utan Djurförsöks programförklaring

Senast uppdaterad genom styrelsebeslut: 2022-09-13

Ändamål, verksamhet och vision

Stiftelsen Forska Utan Djurförsök bildades 1964 med ändamålet att ”främja sådan för folkhälsan eller djurhälsan bedriven vetenskaplig forskning, där djurförsök inte kommer till användning. Väsentligt är att Stiftelsen med sin verksamhet befordrar utvecklandet av sådana rön och metoder, att användningen av försöksdjur i synnerhet för plågsamma försök nedbringas med sikte på total avveckling.”

Forska Utan Djurförsöks främsta strategi för att uppnå ändamålet är att dela ut forskningsanslag som syftar till att ersätta djurförsök och främja utveckling, utvärdering och spridning av djurförsöksfria metoder eller på annat sätt bidra till att djurförsök avvecklas. Forska Utan Djurförsök stöder även utveckling av nya metoder och tekniker som innebär att produkter från djur kan ersättas inom cellodling och i andra vetenskapliga sammanhang där sådana produkter används.

Verksamheten finansieras i huvudsak genom gåvor och arv från allmänheten, men även genom stöd från företag, andra stiftelser och organisationer. Om Forska Utan Djurförsök förfogar över tillräckliga medel skulle forskningsstöd även kunna ges till forskar- eller doktorandtjänster, laboratorier, större utbildningssatsningar, infrastruktur och/eller större forskningsprojekt, antingen med engångsanslag eller med större anslag under en längre tid.

Forska Utan Djurförsök har delat ut forskarpriser och inrättat utmärkelsen Nytänkaren, som åtföljs av ett forskningsanslag. Syftet med Nytänkaren är att ytterligare bidra till att ersätta djurförsök, att visa på djurförsökens tillkortakommanden och att tydliggöra att det finns stora fördelar med att ersätta djurmodeller med nya metoder som bygger på de senaste vetenskapliga och tekniska landvinningarna.

För att främja ändamålet har Forska Utan Djurförsök även arrangerat och gett anslag till forskarkonferenser, utbildat och spridit information om djurförsök och djurförsöksfria metoder, främst till forskare och blivande forskare, men även till politiker, media och allmänheten. Genom politiskt påverkansarbete och i samarbete med andra aktörer framför allt inom, men även utanför Sverige, arbetar Forska Utan Djurförsök i olika vetenskapliga, regulatoriska och politiska sammanhang för att nå målet att ersätta djurförsök.

Enligt stiftelseurkunden är målet att alla djurförsök ska avvecklas. Begreppet djurförsök har sedan dess förändrats och omfattar nu all användning av djur i vetenskapligt syfte. Ett djurförsök kan, enligt nuvarande definition, innebära både försök som utsätter djur för svårt lidande och försök där djuren inte utsätts för något nämnvärt lidande alls. Av urkunden framgår att Forska Utan Djurförsök ska verka för att särskilt plågsamma djurförsök avvecklas.

Forska Utan Djurförsök ska även framgent främja forskning som gagnar människors och djurs hälsa, utan att djur utsätts för lidande eller annat obehag. Visionen är att viktig forskning om människans hälsa i framtiden ska kunna ske utan att djur används i försök, och att forskning om djurs hälsa ska kunna ske utan att djur utsätts för lidande.

Forska Utan Djurförsök delar därmed målsättningen i den inledande punkten 10 i EU:s direktiv 2010/63/EU om skydd av djur som används för vetenskapliga ändamål, där det framgår att: ”Detta direktiv är dock ett viktigt steg mot att uppnå det slutliga målet att ersätta alla försök på levande djur i vetenskapliga syften och i undervisningssyfte så snart det är vetenskapligt möjligt att göra det. Syftet med detta direktiv är därför att underlätta och främja användningen av alternativa metoder.”

Organisation och kontroll

Styrelsen är Forska Utan Djurförsöks högsta beslutande organ. Stiftelsen har sitt säte och kansli med anställd personal i Stockholm. Forska Utan Djurförsök har även en vetenskaplig kommitté, vars uppgift är att bedöma ansökningar om forskningsanslag samt ge underlag till styrelsen för beslut om hur Forska Utan Djurförsök bör stödja forskning i syfte att främja ändamålet.

Forska Utan Djurförsök strävar efter, och har som delmål, att successivt öka medlen som kan användas för ändamålet, i syfte att uppnå målet att djurförsök inte längre behövs. Vi måste dock alltid kunna försäkra oss om att den forskning vi stödjer håller god kvalitet och har potential att bidra till att djurförsök ersätts, och därför kan insamlade medel inte alltid användas omedelbart för ändamålet. Forska Utan Djurförsök har dock inte något ändamål att öka sitt kapital, utan insamlade medel ska användas så snart strategiskt viktiga projekt identifierats.

Det är alltid styrelsen som beslutar om anslag och annat stöd till forskning och andra projekt som främjar Forska Utan Djurförsöks ändamål. Till grund för besluten finns alltid en forskningsansökan eller annat skriftligt underlag. Det skrivs alltid kontrakt eller annan dokumentation som visar när och hur mottagaren av medel ska återrapportera till Forska Utan Djurförsök. Effekterna av Forska Utan Djurförsöks stöd utvärderas av styrelsen och rapporteras i en årlig effektrapport.

Verksamheten granskas av auktoriserad revisor och av Länsstyrelsen i Stockholms län, som är tillsynsmyndighet för stiftelser. Eftersom Forska Utan Djurförsök har 90-konto så kontrolleras ekonomi och verksamhet även av Svensk insamlingskontroll. Som medlem i Giva Sverige följer Forska Utan Djurförsök denna branschorganisations kvalitetskod.

Mål och metoder

Djurförsök sker främst inom områdena grundforskning, medicinsk forskning, biologisk produktion, läkemedelsframställning, utbildning samt riskbedömning av bl.a. kemikalier, läkemedel, bekämpningsmedel och andra produkter och miljöfaktorer såsom utsläpp, strålning och annat som kan påverka människors och djurs hälsa. Det är också främst inom alla dessa områden som Forska Utan Djurförsök stödjer forskning för att se till att fler djurförsök ska kunna ersättas. Stöd ges även

till projekt som syftar till att utvärdera/validera och sprida information om djurförsöksfria metoder samt för att ersätta produkter som kommer från djur, inom forskning. Målet är att djurförsök på sikt ska kunna ersättas med helt djurfria metoder.

Det finns ett stort behov av nya och bättre metoder för att riskbedöma kemikalier, utveckla läkemedel och forska om sjukdomar. Genom att vara pådrivande och bidra med både kunskap och forskningsanslag, främjar Forska Utan Djurförsök en positiv samhällsutveckling där djurförsök ersätts med mer relevanta och mer etiska metoder.

Forska Utan Djurförsök arbetar även med att sprida information till forskare, beslutsfattare och till allmänheten för att sprida kunskap om behovet av och fördelarna med moderna, djurförsöksfria metoder och skapa en opinion för en sådan utveckling. Forska Utan Djurförsök bedriver ett påverkansarbete riktat mot politiker, myndigheter och andra makthavare, i syfte att få tillstånd politiska beslut och prioriteringar som gynnar utveckling och användning av djurförsöksfria metoder och att djurförsök kan ersättas så snart det är vetenskapligt möjligt.

Tack vare anslag från Forska Utan Djurförsök har progressiva forskare kunnat utveckla nya cellodlingsmetoder, analysmetoder och datormodeller. Användning av modeller baserade på genmodifierade celler, stamceller, organoider och organ på chip, matematiska modeller och användning av patientdata och annat material från frivilliga försökspersoner, har ökat på universitet, inom läkemedelsindustrin och på myndigheter. Utöver att ersätta djurförsök så innebär dessa modeller – när de väl finns – att forskningen ska kunna ske med mer precisa och träffsäkra modeller än djurförsök.

Djurförsök sker även för att studera lantbrukets djur, sällskapsdjur, vilda djur och för att bedöma fiskebestånd genom provfiske. Forska Utan Djurförsök har även möjlighet att stödja forskning för att ersätta sådana djurförsök och har gjort det i varierande omfattning under årens lopp.